

ПРОНИКНЕННЯ ПОЛЬСЬКИХ ЕЛЕМЕНТІВ У ДУХОВНУ КУЛЬТУРУ УКРАЇНСЬКОЇ ДРІБНОЇ ШЛЯХТИ В КІНЦІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

У статті розглядаються польські впливи на духовну культуру української дрібної шляхти. Бажання українських шляхтичів вирізнитися від навколишнього селянства змушувало їх запозичувати окремі елементи польської або міської культури, яка сприймалася, як модніша, прогресивніша. Помічені найзначніші іноетнічні елементи у весільній та поховальній обрядовості тощо.

Ключові слова: шляхта, духовна культура, етнокультурні впливи, Полісся, Галичина.

Українська шляхта як особлива соціальна група мала притаманні саме їй елементи традиційно-побутової культури. Дрібна шляхта, яку прийнято називати ходячковою, сірячковою, малоземельною, дрібнопомісною, околичною, чиншовою, загородовою, засцянквою тощо, мала певні культурні особливості, які вирізняли її в окремий соціальний прошарок. Вона розселялася на просторах України цілими селами, територію поширення яких ще треба дослідити. Відомі їхні гнізда на Поділлі, так звану барську шляхту описав М. Грушевський [24, с. 325]. Яскравим прикладом еволюції околичної може бути шляхта Українського Полісся – це понад 30 сіл, розташованих навколо старовинного Коростенського городища. Усі дипломи на шляхетство вони отримали від литовських князів ще до Люблінської унії в XIV, XV, XVI ст. [38, с. 303]. На західно-українських землях також існували окремі шляхетські села, зокрема на Самбірщині та Гуцульщині [22, с. 24]. У деяких із них шляхта була вже в XIV ст. [21, с. 32]. Жителі шляхетських сіл через краще економічне й соціально-політичне становище, мали можливість збагатити свій побут особливими рисами, якими вони відрізнялися від звичайних селян.

Тривалий час вивчення української шляхти перебувало серед табуованих тем. Лише з проголошенням незалежності в Україні

з'явилася ціла когорта істориків (Н. Яковенко, Н. Старченко, Ю. Зазуляк, А. Блануца, Є. Чернецький та ін.), які переконливо заповнили цю прогалину своїми дослідженнями [10, 11, 19, 26-28, 37, 47, 48]. Дещо пізніше до цієї тематики звернулися й етнологи, хоча початки вивчення культури та побуту української шляхти можна віднести до другої половини ХІХ – початку ХХ ст. [20, 39, 46]. Нині низка дослідників започаткували спеціально етнографічне вивчення української шляхти та її нащадків, переважно в модерні часи. Зокрема, іванофранківська дослідниця Л. Сливка звертає увагу на походження, етнокультурну своєрідність та етносоціальну ідентифікацію галицької дрібної шляхти [35]. Група київських етнологів, зокрема, Л. Пономар, І. Несен, О. Васянович, М. Бех, переважно вивчає околичну шляхту Північної Житомирщини, звертаючи увагу на особливості матеріальної та духовної культури цієї соціальної верстви населення [8, 9, 13-18, 32-34]. На роль і місце української шляхти в житті суспільства періоду Середньовіччя та раннього модерного часу звертає увагу у своїх публікаціях В. Балушок [6, 7].

Польські історики, звертаючи увагу на побут та культуру дрібної шляхти, наголошують на її польському походженні. В. Пульнарівич вважав, що ходячкову шляхту греко-католицького віросповідання, що розмовляє руською (українською) мовою, водночас прихильна до польських традицій і має шляхетське походження, не можна відносити до українців [49, s. 133]. К. Слюсарек зазначав, що дрібна шляхта Галичини піддавалася «русинізації», чи українізації, в середовищі українського селянства [50, s. 118]. Проте в Речі Посполитій, а пізніше в Австро-Угорщині й Другій Речіпосполитій значно престижніше було розмовляти польською та сповідувати католицизм, як і в Російській імперії – бути православним та розмовляти російською мовою.

Вважаємо, що дрібна шляхта в побуті використовувала лише окремі елементи польської культури, вважаючи її за дещо вищою від української, справді панською. Загалом у побуті та заняттях ця шляхта мало чим відрізнялася від навколишнього селянства, а деякі польські елементи давали їй можливість не розчинитися в загальній масі українського населення. То ж мета статті – простежити, як у

духовній культурі української дрібнопомісної шляхти проявилися польські впливи, які досить часто перегукуються з міськими, загалом прогресивнішими ніж традиційні селянські.

Тривалий бездержавний статус українців, певне їхнє колоніальне становище призвели до того, що вони починали пристосовуватися до способу життя панівної нації, певною мірою метрополії. Беручи до уваги консервативність українського суспільства, коли люди роками, десятиліттями, а подекуди і століттями не виїздили за межі населеного пункту, то в них формувалися усталені норми поведінки, звичаєвість, матеріальна та духовна культура. Шляхтичі, на відміну від селян, завжди були доволі мобільними. Вони брали участь у військових походах, відвідували шляхетські з'їзди, загалом, ознайомлювалися з іншим способом життя, поповнювали свою культуру, побут міськими й іноетнічними елементами. Особливо ця тенденція посилилася в матеріальній культурі періоду індустріалізації (кінець XIX – початок XX ст.), коли промислові товари, зокрема сільськогосподарські машини, тканини тощо почали прибувати до сіл. І тому шляхта, яка вважалася значно вищою верствою українського суспільства починає активно залучати все нове до свого побуту. В усі часи сільські жителі сприймали міський спосіб життя, міську моду, міську культуру прогресивнішими, дещо цивілізованішими. Усвідомлене чи підсвідоме прагнення дрібних шляхтичів вести притаманний аристократії спосіб життя через недостатні матеріальні статки призводив до певної кітчевості, що сприймалося досить іронічно як селянами, так і міщанами. Шляхтичі всіляко намагалися наголосити на своєму особливому походженні в побуті, досить часто використовуючи нові матеріали та форми, запозичені в місті. Це найперше виявилось у житлобудуванні, вбранні, харчуванні.

Дрібна шляхта у духовній культурі мало чим відрізнялася від селянства. Подібними були весільні звичаї, обряди, пов'язані з народженням дитини, захороненням людей чи святкуванням Різдва і Великодня. Проте звернемо увагу на окремі елементи, які вказують на поширення серед шляхти польських традицій.

“Синдром” шляхетства переносився і на шлюбно-сімейні відносини. Вважаючи себе вищими за селян, шляхта намагалася збе-

регти свою кастову замкнутість, укладаючи шлюби тільки між собою. Житель с. Ковилів Великий Тереховлянського району на Тернопільщині В. Бабій зауважував: “Не було випадку, щоб шляхтич оженився з “хлопкою”, або щоб шляхтянка вийшла заміж за “хлопа”. Якщо не було відповідної партії у своєму селі, то шукали по інших, віддалених навіть на кількадесят кілометрів, аби тільки оженилися з шляхтянкою” [35, с. 111]. Села Скурати та Кам’янка Малинського району на Житомирщині нині злилися в одне, а в минулому мали значні відмінності: в Скуратах жила шляхта, а в Кам’янці – “мужики”. “Сюди [у Скурати] віддадуть як-небудь і за сліпого, а туди вже взять із Каменки – ні” [25, с. 79].

А. Чайковський писав, що шляхетське весілля мало тривати від суботи до суботи “з друщинами, свацинами, переносинами, приданами так, як у славної шляхти з діда прадіда водилося” [42, с. 55]. На такі урочистості запрошували багато гостей і у першу чергу – чільну заможну шляхту, навіть із сусідніх сіл. На весіллі виграла музика, замовлена на цілий тиждень. Після вінчання молоді шляхтичі-кавалери стріляли під церквою з пістолів на віват. Переїжджаючи до чоловіка, наречена привозила значне придане до якого могли входити нива, корови, коні, плуг, борона, віз, візок та інше майно [42, с. 53, 44, с. 133-138].

На Середньому Поліссі серед головних атрибутів шлюбно-правової санкції можна побачити деревце, кожух, коровай. Водночас у околичній шляхти регіону спостерігаються певні локальні особливості, пов’язані з ними: килим замість посадного кожуха, вінок, як символ весільної вічнозеленої рослини, пірники, як ритуально-позначене печиво [32, с. 97]. Килим є предметом семантично спорідненим з кожухом, темою хутра, вовни та їх зв’язку з добробутом. Протягом весілля килим часто з’являвся у весільних ритуалах: на застеленому килимом ослоні батьки благословляли наречених; під час вінчання перед аналоєм стелили килима, а на нього – рушника; коли молоду завивали молодницею, то вона сідала на застеленому килимом ослоні, “щоб була багата і як пані завжди сиділа на килимі”; коли батьки одружили останню дитину, то їх гутали у килимі, співаючи “Многая літа” [2, арк. 44, 69; 3, арк. 39; 4, арк. 106; 45, с. 36]. У околичних шляхетських селах Житомирщини

замість весільного деревця світилки молодого шили з барвінку чи тканини вінки для дружок. Такі вінки несли на спеціальній високій тичці маршалки – парубки зі сторони нареченого. Наречена, отримавши ці вінки, прощалася з дівуванням – танцювала з друзками і дарувала кожній віночок. Окрім короваю, до весілля у шляхетських селах Коростенського р-ну Житомирської обл. випікали інше обрядове печиво, зокрема, пірники – медівники ромбоподібної форми. У ряді населених пунктів краю вони втратили ритуальне значення, перейшовши у ранг звичайного здобного печива з солодкою начинкою [32, с. 94]. Виявлені особливості дають можливість стверджувати, що обрядове печиво околичної шляхти засвідчує лише традицію печеного хліба, стадіально пізнішого за варено-круп'яну страву.

Важливу роль під час весільного обряду околичної шляхти Житомирщини відігравав найближчий товариш нареченого – маршалок. Він і дружка тримали вінці над головами наречених під час вінчання. Після благословення батьками наречених, маршалок брав їх за хустку, за яку вони трималися, і заводив на посади, промовляючи: «Прошу панства благословенства перший раз, другий раз і третій раз». Він же брав участь у розподілі короваю між присутніми гостями. Вносив його з комори до хати, тримаючи на віку пікної діжі над головою, прокручуючись тричі навколо своєї осі на кожному порозі. Маршалок відрізнявся від інших гостей тим, що був перев'язаний рушником. У с. Беги на Коростенщині говорили: «В маршалка рушник, все рівно, що в генерала пагони, – це його отлічіє» [29, с. 301, 302, 434; 16, с. 42].

Описуючи похорон околичної шляхти на Коростенщині, К. Черв'як відмічав, що тут при похороні парубків і дівчат у віз запрягали цугом дві пари коней. У випадку хоронення неодруженого парубка траурна процесія доповнювалася кількома вершниками (маршалками), які їхали на вкритих килимами конях, тримаючи в руках чорні прапори [1, арк. 2–3]. Чорний колір (прапор, хустки або стрічки поверх білих хусток, пов'язані на руки вершників) як вираз жалоби, на думку автора, свідчить про впливи на поховальну процесію римо-католиків.

Ймовірно, термін маршалок увійшов до побуту околичної шляхти в часи Середньовіччя, коли так було заведено називати одного з найвищих державних посадовців у Польщі та Великому князівстві Литовському. Термін має й інші тлумачення: дворецький у польському поміщицькому домі, предводитель дворянства у дореволюційній Росії, староста під час весілля [36, с. 635]. Загалом весільна лексика українців свідчить про її військове забарвлення. Взяти хоча б такі назви весільних чинів, як князь, боярин, маршалок, хорунжий тощо [12, с. 34]. З огляду на місію маршалка під час весілля та похорону, це був одночасно товариш-побратим нареченого або покійного й основний розпорядник церемоній.

У повсякденній мові галицька шляхта, як відмічав у творах А. Чайковський, використовувала польські слова в дещо викривленому вигляді, вживала українські імена на польський манер з обов'язковим звертанням “пане”: “пане Стефане”, “пане Яне”, “пане Петше”, “пане Єнджею”, “пане префекце”, “пане браце” [43] тощо. Жителі смт Чоповичі Малинського р-ну Житомирської обл. називали шляхтичів с. Мелені Коростенського р-ну Янками та Зоськами, бо там були дуже поширені такі імена [23, с. 61]. У метричній книзі с. Мелені спостережено, що шляхтичі віддавали перевагу іменам Домініка, Єва, Марцела, Теофіла, Томаш, і ніколи не називали дітей мужицькими – Овдушка, Малашка, Маруся, Гришко, Леско, Михалко [31, с. 51-55].

Надмірна гоноровість шляхти, попри подібність у побуті до селянства, спричиняла в останніх відверту неприязнь і кепкування, на що неодноразово вказував Іван Франко. Зокрема, шляхтичі дуже любили, щоб їх величали на польський манер “Pan dobrodziej” “Pani dobrodziejka”, проте через їхню бідність мужики часто жартували з цього:

- А де pan dobrodziej?
- Пішов на толоку громадські свині завертати.
- А де pani dobrodziejka?
- Пішла на ріку жидівські хустки прати [39, с. 183].

На ототожнення української шляхти з польською вплинули закінчення їхніх прізвищ на -ський, -цький, -зький. Проте такі прізвища, притаманні для князівських і шляхетських родів, утво-

рені від назв населених пунктів за допомогою означених суфіксів. Досліджуючи українські антропоніми, М. Худаш зазначав, що «назви представників феодальної верхівки на -ський, -цький, -зький, особливо у XIV–XVI ст., у більшості випадків – це назви за певним населеним пунктом, що був місцем проживання князя і тому вважався центром феодального володіння...» [40, с. 120-121] Головна риса дрібних шляхтичів – вони розділяються на роди, що мають окремі прізвища, причому кожен, інколи доволі численний, займає окреме село, однойменне з прізвищем. Так, у Кульчицях жили Кульчицькі, в Ходаках – Ходаківські, у Васьковичах – Васківські, у Скуратах – Скуратівські тощо. Спадкові прізвищеві назви на -ський, похідні від топонімів, відомі всім слов'янським народам, але особливого поширення набули в Польщі, де прізвищеві назви на -ski, -cki були ознакою шляхетного походження і протиставлялися як міщанським, так і селянським особовим найменуванням [30, с. 22]. Лише деякі шляхтичі – Бехи, Булгаки, Закусили, Макаревичи, Толкачи і Шваби – змогли зберегти свої первісні форми прізвищ [5, с. 22].

Оскільки рід українських шляхтичів з одним прізвищем переважно мешкав в одному населеному пункті, то для зручності взаємин між односельцями з'явилася система родових прізвищ. Так, у с. Мелені на Житомирщині, де з приходом радянської влади зникло родове Меленівські й залишилися прізвища придомків – Васянович, Грищенко, Стретович. У селах для ідентифікації односельчан досить часто використовують прізвиська. За походження дослідники зокрема виділяють такі, що утворені мотивацією якогось фізичною, психічною чи моральною прикметою людини; фахом, роботою, вчинками носія, прізвищем особи, особливостями чи вадами мовлення суб'єкта, національною (етнічною) приналежністю носія, схожістю особи на когось чи нащось, ситуацією в яку потрапляла людина [41, с. 6]. Цей перелік не є вичерпним. У Меленях серед прізвищ трапляються патронімічні, утворені зокрема й від польських імен предків (Міхали, Ліхторчуки, Мацеї, Якубінчуки, Агустики тощо).

Отже, дослідження духовної культури дрібної шляхти в Україні початку ХХ ст. засвідчують, що під впливом різних обставин і

завдяки певним елементам побуту представники дрібношляхетської верстви вирізнялися як особний соціальний прошарок. Польські шляхтичі, місцева адміністрація ставали законодавцями моди, яку активно переймали українські шляхтичі. Проте ці запозичення були лише поверховими, дещо антуражними, спрямованими на підсилення відмінностей шляхти від інших жителів окремими деталями.

Васянович Александр

ПРОНИКНОВЕНИЕ ПОЛЬСКИХ ЭЛЕМЕНТОВ В ДУХОВНУЮ КУЛЬТУРУ УКРАИНСКОЙ МЕЛКОЙ ШЛЯХТЫ В КОНЦЕ XIX – В НАЧАЛЕ XX ВЕКА

В статье рассматриваются польские влияния на духовную культуру украинской мелкой шляхты. Желание украинской шляхты отличаться от окружающего крестьянства заставляло их заимствовать отдельные элементы польской или городской культуры, считающейся более модной, более прогрессивной. Замечены наиболее значительные иноэтнические элементы в свадебной и погребальной обрядности и т. д.

Ключевые слова: *шляхта, духовная культура, этнокультурные влияния, Полесье, Галичина.*

Vasianovych Oleksandr

PENETRATION OF THE POLISH ELEMENTS IN THE SPIRITUAL CULTURE OF THE UKRAINIAN PETTY GENTRY IN THE LATE 19TH - EARLY 20TH CENTURY

The article reviews the Polish impacts on spiritual culture of the small Ukrainian gentry. Desire of the Ukrainian gentry to distinguish oneself from the surrounding peasants forced them to borrow some elements of Polish or urban culture that were perceived as more fashionable, more progressive. It's been noted the most significant alien ethnic elements in wedding and funeral ritualism and so on.

Keywords: *Gentry, spiritual culture, ethno-cultural influences, Polissia, Galicia.*

Джерела та література

1. Архівні наукові фонди рукописів та фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (далі – АНФРФ ІМФЕ). – Ф. 1–4, од. зб. 249, 10 арк.
2. АНФРФ ІМФЕ. – Ф. 15–3, од.зб. 158, 268 арк.
3. АНФРФ ІМФЕ. – Ф. 15–3, од.зб. 159, 229 арк.
4. АНФРФ ІМФЕ. – Ф. 15–3, од.зб. 213, 191 арк.
5. Антонович В. Б. Содержание актов об околичной шляхте / В. Б Антонович // Архив Юго-Западной России. – К., 1867. – Ч. 4. – Т. 1. – С. 1-62.
6. Балушок В. «Непомічена» соціальна верства (доля української шляхти після Хмельниччини в працях сучасних дослідників) / В. Балушок // Український гуманітарний огляд. – К., 2006. – Вип. 12. – С. 180-189.
7. Балушок В. Українська шляхта між польським та українським етносами / В. Балушок // Народна творчість та етнографія. – 2007. – № 6. – С. 11-25.
8. Бех М. Вплив міської культури на зміни у побуті населення села Бехи Коростенського району Житомирської області (XX – початок XXI ст.) / М. Бех // Матеріали до української етнології. – К., 2011. – Вип. 10 (13). – С. 154-158.
9. Бех М. Історичний розвиток «околичної» шляхти села Бехи Коростенського району Житомирської області: формування соціально-культурних особливостей (XV – поч. XX ст.) / М. Бех // Переяславський літопис. – 2014. – Вип. 5. – С. 9-16.
10. Блануца А. «Княжата головні» та «княжата-повітники» на Волині в XVI – першій половині XVII століття / А. Блануца // Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.). – К., 2006. – Вип. 6. – С. 227-238.
11. Блануца А. Соціально-становна зумовленість шляхетських наїздів на Волині у другій половині XVI ст. А. Блануца // Український історичний журнал. – 2003. – № 4. – С. 103-111.
12. Борисенко В. К. Весільні звичаї та обряди на Україні / В. К. Борисенко. – К.: Наукова думка, 1988. – 188 с.

13. Васянович О. Деякі особливості обрядової та святкової їжі околичної шляхти Коростенщини / О. Васянович // Волинь-Житомирщина. – 2007. – № 16. – С. 112-122.
14. Васянович О. Знакові функції килимів околичної шляхти Житомирщини / О. Васянович // Народна творчість та етнографія. – 2011. – № 6. – С. 53-57.
15. Васянович О. Проявление зажиточности украинской мелкой шляхты во второй половине XIX – первой половине XX в. / А. Васянович // Богатство престиж в традиционной культуре: Материалы тринадцатых Санкт-Петербургских этнографических чтений. – СПб., 2014. – С. 75-78.
16. Васянович О. Сучасні весільні звичаї та обряди у Меленях на Житомирщині / О. Васянович // Берегиня. – 2006. – № 4. – С. 33-48.
17. Васянович О. Традиційне житло української дрібної шляхти у другій половині XIX – першій половині XX ст. / О. Васянович // Берегиня. – 2008. – № 3. – С. 13–20.
18. Васянович О. Традиційно-побутова культура галицької дрібної шляхти XIX – початку XX ст. (у творчості Андрія Чайковського) / О. Васянович // Народна творчість та етнографія. – 2008. – № 5. – С. 99-105.
19. Ворончук І. Населення Волині в XVI – першій половині XVII ст.: родина, домогосподарство, демографічні чинники / І. Ворончук. – К., 2012. – 716 с.
20. Головацкий Я. О костюмах или народном убранстве Русиннов или Русских в Галичине и Северовосточной Венгрии / Я. Головацкий. – СПб., 1868. – 67 с.
21. Горинь Г. Громадський побут сільського населення Українських Карпат (XIX – 30-ті роки XX ст.) / Г. Горинь. – К., 1993. – 199 с.
22. Гошко Ю. Звичаєве право населення Українських Карпат та Прикарпаття XIV–XIX ст. / Ю. Гошко – Л., 1999. – 336 с.
23. Грищенко С., Мойсієнко В. Мелені. Історико-лінгвістичний нарис / С Грищенко, В. Мойсієнко. – Житомир, 1998. – 64 с.
24. Грушевський М. Барська околична шляхта до кінця XVIII ст. / М. Грушевський // Зібрання творів: У 50 т. –

- Л., 2002. – Т. 5. – С. 323-335.
25. Гудченко З. Традиційне будівництво на Малинщині / З. Гудченко // НТЕ. – 2006. – №3. – С. 79-87.
26. Зазуляк Ю. Rebaptizatio ruthenorum: подвійні імена та конфесійно-культурна ідентичність шляхти руського походження в Галичині XV ст. / Ю. Зазуляк // Ruthenica. – К., 2007. – Т. VI. – С. 275-298.
27. Зазуляк Ю. Нотатки на маргінесі сучасних російських досліджень з історії Галичини XIV–XVI століть (Дещо про грамоти князя Лева, перемиську шляхту та її генеалогію) / Ю. Зазуляк // Український гуманітарний огляд. – К., 2004. – Вип. 10. – С. 15-24.
28. Зазуляк Ю. Погрози та вияви емоцій у шляхетських конфліктах у Руському воєводстві XV ст. / Ю. Зазуляк // Соціум. Альманах соціальної історії. – К., 2008. – Вип. 8. – С. 239-254.
29. Кравченко В. Зібрання творів та матеріали з архівної спадщини / В. Кравченко; упоряд. О. Рубан. – К.: ІМФЕ, 2009. – Т. 2. – 637 с.
30. Масенко Л. Т. Українські імена і прізвища / Л. Т. Масенко. – К.: Т-во «Знання» УРСР, 1990. – 48 с.
31. Мойсієнко В. Метрична книга с. Мелені – пам'ятка української мови XVIII ст. / В. Мойсієнко // Діалектологічні студії. 5. Фонетика, морфологія, словотвір. – Л., 2005. – С. 51-55.
32. Несен І. Околична шляхта Центрального Полісся: особливості весільного ритуалу / І. Несен // Народна творчість та етнографія. – 2004. – № 6. – С. 91-97.
33. Несен І. Поховальні та поминальні обряди в середовищі «околичної» шляхти Північно-Східної Житомирщини (кінець XIX – початок XX століття) / І. Несен // Вісник Львівського університету. Серія історична. – 2009. – Вип. 44. – С. 241-264.
34. Пономар Л. Ще недавно на землі деревлян / Л. Пономар // Українська культура. – 2002. – № 3. – С. 28-29.
35. Сливка Л. Галицька дрібна шляхта в Австро-Угорщині

- (1772-1914 pp.) / Л. Сливка. – Івано-Франківськ, 2009. – 220 с.
36. Словник української мови: В 10 томах / Ред. А. А. Бурячок, П. П. Доценко. – К.: «Наукова думка», 1973. – Т. 4 (І–М). – 840 с.
 37. Старченко Н. Честь, кров и риторика. Конфлікт у шляхетському середовищі Волині (друга половина XVI – XVII століття) / Н. Старченко. – К., 2014. – 510 с.
 38. Теодорович Н. Историко-статистическое описание церквей и приходов Волынской епархии / Н. Теодорович. – Почаев, 1888. – Т. I. Уезды Житомирский, Новоград-волынский и Овручский. – С. 434.
 39. Франко І. Знадоби до вивчення мови і етнографії українського народу. Дещо про шляхту ходячкову // Франко І. Зібрання творів: У 50 т. – К., 1980. – Т. 26. – С. 180–186.
 40. Худаш М. Л. З історії української антропонімії / М. Л. Худаш. – К.: «Наукова думка», 1977. – 236 с.
 41. Чабаненко В. Прізвиська Нижньої Наддніпрянщини (словник) / В. Чабаненко. – Запоріжжя, 2005. – Кн. 1. – 260 с.
 42. Чайковський А. Малолітний / А. Чайковський. – К.; Станіславів, 1920. – 152 с.
 43. Чайковський А. Олюнька [Електронний ресурс] / А. Чайковський. – Режим доступу: <http://1576.ua/list/Chajkovskij%20Oliunka/magazine2/index.html#/0>. – Назва з екрану.
 44. Чайковський А. У чужому гнізді. Повісті з XIX ст. / А. Чайковський. – Л., 1994. – Т.5. – С. 26-348.
 45. Черв'як К. Килимарство на Коростенщині / К. Черв'як // Краєзнавство. – 3–10. – С. 13-44.
 46. Черв'як К. Шляхта околишня на Коростенщині / К. Черв'як. – Коростень, 1928. – 20 с.
 47. Чернецький Є. Правобережна шляхта за російського панування (кінець XVIII – початок XX ст.). Джерела, структура стану, роди / Є. Ченецький. – Біла Церква, 2007. – 176 с.
 48. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. (Волинь і Центральна Україна). Вид. 2-е,

- переглянуте і виправлене / Н. Яковенко. – К., 2008. – 472 с.
49. Pulnarowitc W. Uźródłel Sanu, Stryja i Dniestru (Historja powiatu turczańskiego) / W. Pulnarowitc. – Turka, 1929. – 144 s.
50. Ślusarek K. Szlachta zagrodowa w Galicji 1772–1939. Stan i przeobrażenia warstwy pod zaborem austriackim i w okresie niepodległości / K. Ślusarek // Galicja i jej dziedzictwo. – T. 2: Społeczeństwo i gospodarka. – Rzeszów, 1936. – S. 111-124.

Вахніна Лариса

УДК 398(477192.2)

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ЕТНОКУЛЬТУРНОГО ПОГРАНИЧЧЯ

Дослідження етнокультурного пограниччя дозволить визначити пріоритети розвитку культурних цінностей, зокрема народної культури, та оцінку впливу цивілізаційної складової історико-культурного розвитку Польщі та України. У доповіді будуть представлені теоретичні засади вивчення етнокультурного пограниччя в контексті розробки фундаментальних положень вітчизняної європеїстики. Досвід польських дослідників пограниччя привертає сьогодні особливу увагу. Це стосується особливо етноїдентифікаційних процесів на пограничних теренах. Актуальним залишається впровадження європейських критеріїв для українських наукових досліджень пограниччя, з аналізом системних підходів нематеріальної культурної спадщини обох країн в загальноєвропейському культурному просторі

Ключові слова: пограниччя, глобалізація, ідентичність, культурний простір, фольклор.

Нові тенденції спостерігаються в наш час у вивченні міжкультурних взаємин України з сусідніми державами, на рівні етнофольклорного порубіжжя. Особлива увага в останні роки приділяється висвітленню проблем національної ідентичності, моніторингу самосвідомості, збереженню й захисту національних